

Nr 105.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 40 § 1 mom. i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården; given Stockholms slott den 13 mars 1925.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 40 § 1 mom. i lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Förslag

till

Lag

angående ändrad lydelse av 40 § 1 mom. i lagen den 14 juni 1918 (nr 422)
om fattigvården.

Härigenom förordnas, att 40 § 1 mom. i lagen den 14 juni 1918 om
fattigvården skall erhålla följande ändrade lydelse:

40 §.

1 mom. Har fattigvårdssamhälle — — — är beläget.

Lag samma vare beträffande avgift för vård, som lämnats å anstalt för
sinnessjuka, sinnesslöa eller fallandesjuka eller för blinda barn under skol-
åldern, vilken anstalt tillhör landsting eller stad, som ej deltager i landsting,
eller å enskild anstalt för sinnesslöa eller fallandesjuka eller för blinda barn
under skolåldern, vilken anstalt åtnjuter statsbidrag eller blivit av Konungen
för ändamålet godkänd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1925.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 13 mars 1925.*

Närvarande:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
LINDERS, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Departementschefen, statsrådet Möller anför:

I skrivelse den 14 december 1923 har direktionen över institutet för blinda å Tomtebodas hemställt om viss ändring av 40 § i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården, i syfte att fattigvårdssamhälle, som erlagt avgift för vård å anstalt för blinda barn under skolåldern, vilka saknade hem eller lämpliga sådana, må kunna därför erhålla gottgörelse av vederbörande landsting. Den anstalt, på vilken framställningen särskilt tager sikte, är en å det av nämnda direktion med fondmedel upprättade blindhemmet i Nynäshamn befintlig avdelning för sådana barn.

Framställning
från direk-
tionen över
blindinstitutet.

Den i framställningen åberopade 40 § i fattigvårdslagen stadgar rätt för fattigvårdssamhälle att av vederbörande landsting erhålla gottgörelse för vårdkostnad i följande fall, nämligen *dels* för vård å statens anstalter för sinnessjuka eller sinnesslöa (40 § 1 mom. första stycket), *dels* för vård, som lämnats å anstalt för sinnessjuka, sinnesslöa eller fallandesjuka, vilken tillhör landsting eller stad, som ej deltagit i landsting, eller å enskild anstalt för sinnesslöa eller fallandesjuka, vilken åtnjuter statsbidrag eller blivit av Konungen för ändamålet godkänd (40 § 1 mom. andra stycket), *dels ock* för vård å kommunal anstalt för sinnessjuka, då anstalten blivit vederbörligen godkänd (40 § 2 mom.). Rätt till ersättning av landsting för vårdkostnad stadgas även i 41 och 42 §§ i lagen, nämligen *dels* för vård å anstalt för tuberkulösa eller vanföra, vilken anstalt åtnjuter statsbidrag (41 § 1 mom.), eller å länslasarett eller av landsting underhållen sjukstuga eller å annan, med länslasarett likställd sjukvårdsinrättning (42 §), *dels* för vård av andra kroniskt eller obotligt sjuka än tuberkulösa och vanföra å särskild, fattigvårdssamhället eller annan tillhörig anstalt eller å en vid fattigvårdsanstalt för ändamålet anordnad särskild avdelning, vilken står under läkares tillsyn (41 § 2 mom. andra stycket). I fråga om rätten till gottgörelse jämlikt 40 § 1 mom., 41 § 1 mom. och 42 § hava andra inskränkningar icke stadgats, än att den person, för vilken avgift erlagts, skall hava varit i behov av fattigvård enligt 1 § i lagen om fattigvården, att ersättning för vårdavgiften icke kunnat uttagas av den vårdade eller för honom försörjningspliktig person, samt att omständigheterna icke heller äro sådana, att gottgörelse för vården skall, enligt därom givna bestämmelser, lämnas av staten. Rätten till gottgörelse enligt

Fattigvårdslagens bestämmelser om ersättning från landsting för vårdkostnad.

40 § 2 mom. och 41 § 2 mom. andra stycket är däremot dessutom begränsad — jämte på andra sätt — så att den avser allenast hälften av det belopp, vartill vårdkostnaden visas hava uppgått.

Av förarbetena till fattigvårdslagen framgår, att motiven till införande av förenämnda bestämmelser voro i viss mån olika beträffande gottgörelse för sådan vård, som avses i 40 § 2 mom. och 41 § 2 mom., å ena, samt i fråga om gottgörelse för vård av övriga i 40, 41 och 42 §§ avsedda kategorier av vårdbehövande å andra sidan. Beträffande de sistnämnda, för vilkas vård ersättning lämnas med hela kostnaden, anfördes såsom huvudorsak behovet av en utjämning kommunerna emellan av kostnaderna för vården. Vad åter gäller de kroniskt eller obotligt sjuka och de sinnessjuka, som vårdas å kommunala anstalter, föranleddes bestämmelsen om fattigvårdssamhälles rätt till ersättning för halva vårdkostnaden närmast av angelägenheten att avhjälpa den rådande bristen på anstalter för sådana sjuka och att för fattigvårdssamhällena underlätta användandet av redan befintliga anstalter.

Bestämmelser
angående kost-
nader för vård
av blinda.

Några motsvarande bestämmelser till de nu återgivna finnas ej i fattigvårdslagen angående vård av blinda. Dessa äro dock givetvis i likhet med andra nödställda berättigade att erhålla fattigvård enligt de i nämnda lag givna reglerna, och fattigvårdssamhälle äger samma rätt till ersättning för blindas vård å de i 40—42 §§ i lagen omförmälda anstalter som beträffande vård av andra vårdtagare.

För vissa kategorier av blinda finnas emellertid ur andra synpunkter meddelade regler om understöd eller underhåll från det allmännas sida. Så stadgas i § 2 i lagen angående blindundervisningen den 29 maj 1896 (nr 34), att erforderliga anstalter för blinda barns uppfostran och undervisning skola upprättas av staten och utgöras av dels förskolor för den förberedande undervisningen och dels institut för undervisningens fortsättande och avslutande. För varje blint barn, som på grund av lagens bestämmelser intagits i dylik läroanstalt, skall av vederbörande landsting eller stad, som ej deltagar i landsting, erläggas en årlig avgift, vilken numera uppgår till 400 kronor (§ 5). Landsting eller stadsfullmäktige i stad, som icke deltagar i landsting, äger enligt § 6 att för varje till landstingsområdet eller staden hörande sådant barn bestämma en viss årlig avgift, med vilken föräldrar eller målsmän skola bidra till betäckande av kostnaderna för barnets vistelse vid läroanstalten.

Enligt den ursprungliga lydelsen av sistnämnda paragraf skulle de föräldrar eller målsmän, vilka icke ägde tillgång till avgiftens erläggande, därutinnan understödjas av fattigvården. I sitt betänkande med förslag till lag om fattigvården anförde emellertid sedermera fattigvårdslagstiftningskommittén rörande de blindas vård i huvudsak följande: Lika litet som beträffande sinnessjuka, sinnesslöa, fallandesjuka, tuberkulösa och vanföra understödstagare förefunnos väl någon anledning att lämna kommunerna gottgörelse för vård av blinda understödstagare i allmänhet. Ett särskilt förhållande föreläge dock i fråga om dem, som jämlikt lagen angående blindundervisningen vore för undervisning och vård intagna i för dem avsedda anstalter.

Flera landsting hade redan beslutat att icke av kommunerna utkräva de bidrag, vartill landstingen enligt gällande bestämmelser vore berättigade, och en utveckling i denna riktning vore enligt kommitténs mening önskvärd. Visserligen vore här fråga om jämförelsevis små belopp, men för en eller annan kommun kunde dock dessa utgifter bliva kännbara nog. För åstadkommande av den ifrågasatta överflyttningen av dessa kostnader erfordrades ändring i förenämnda lag, och kommittén hade uppgjort förslag till sådan ändring. Då kommunerna skulle komma att varken i första hand betala eller senare gottgöra dessa kostnader, följde därav, att kostnaderna icke vidare komme att anses och behandlas som fattigvård.

Kommitténs ifrågavarande förslag gillades av såväl Kungl. Maj:t som riksdagen, och ändrade bestämmelser i enlighet därmed utfärdades genom lag den 14 juni 1918 (nr 427). Numera kan alltså fattigvårdssamhälle icke komma att drabbas av kostnad för barn, som äro intagna i förskola eller å blindinstitutet.

Motsvarande bestämmelser angående bestridande av och gottgörelse för vårdkostnader hava sedermera den 7 juli 1921 (nr 408) meddelats i fråga om kostnad å statens anstalt för blindas med komplicerat lyte. Nämnda anstalt har till uppgift att till uppfostran, undervisning och vård mottaga sådana blindas, som på grund av komplicerat lyte icke kunna mottagas i andra för abnorma avsedda anstalter, samt att, så långt det med hänsyn till skyddslingarnas lyten är möjligt, uppfostra dem till arbetsdugliga individer. Att märka är i förevarande sammanhang, att en avdelning inom anstalten är en asyl, i vilken intagas dels sådana barn, som ännu äro för unga eller outvecklade att kunna intagas i skolan, dels ock sådana blindas, som visa sig sakna förutsättningar att tillgodogöra sig undervisning. I fråga om dylika barn avse alltså landstingens avgifter helt eller framför allt vård och ej undervisning.

Redan i det av de s. k. blindvårdssakkunniga år 1922 avgivna betänkandet med utredning och förslag angående vården av blindas fanns upptaget det förslag, som nu framställts av blindinstitutets direktion. De sakkunniga redogöra i denna del av sitt betänkande för den nyss omnämnda barnavdelningen å blindhemmet i Nynäshamn och yttra därom i huvudsak följande: Barnavdelningen hade upprättats år 1915 och då avsetts för 10 barn. Detta antal hade emellertid aldrig uppnåtts. Hela antalet å avdelningen intagna barn hade aldrig överskridit 7; den lägsta siffran — 2 — nåddes hösten 1919. Genomsnittssiffran för åren 1915—1920 vore 5.5. — I 1910 års folkräkning angäves för åldern 0—7 år blott 40 blindas barn i hela riket. Även om denna siffran vore åtskilligt för låg, vore det tydligen åtminstone tidtals icke så ringa procent av landets kända blindas barn nedom skolåldern, som begagnade denna uppfostringsmöjlighet. Ofta hände det emellertid, att den ej anlätades, ehuru ett barn väl skulle behöva att få bättre vård, än hemmet gäve. Det vore dock helt naturligt, att en moder tvekade att lämna sitt lilla blindas barn i andra människors vård. I händelse av uppenbar vanvård hade emellertid en barnavårdsnämnd, tack vare tillvaron av detta hem, ett

Blindvårdssakkunniga.

ställe, dit den lämpligen kunde sända ett blint barn, som ju mycket ogärna mottoges i barnhem för seende.

De blindvårdssakkunniga anföra vidare, att i fråga om beredande av tillfälle till vård åt sådana blinda barn, som ännu ej nått skolåldern och som saknade hem eller ej lämpligen kunde förbliva där, inga ytterligare åtgärder syntes behöva vidtagas, då det antal platser, som funnes för sådana barn vid blindhemmet i Nynäshamn, hade visat sig fullt tillräckligt. Då kostnaden för vård å blindavdelningen — 400 kronor för år — måhända ibland kunde verka avskräckande på en kommun, vore det emellertid för dessa barn önskligt, att 40 § i fattigvårdslagen vidgades till att omfatta även blinda och att Nynäshamnsanstalten bleve av Konungen godkänd såsom likställd med de där omnämnda anstalter, vilka åtnjöte statsbidrag. För de blinda, som lede av komplicerat lyte, vore icke någon motsvarande förändring av 41 § i fattigvårdslagen behöfelig, sedan Kungl. Maj:t genom lag den 7 juli 1921 stadgat, att för dessa blinda skulle av landsting och städer, som icke deltog i landsting, erläggas årsavgift vid den befintliga statsanstalten.

Direktionen
för blind-
institutet.

De blindvårdssakkunnigas betänkande har ännu icke föranlett genomförande av några åtgärder från statsmakternas sida. De sakkunnigas förslag i förevarande avseende har nu emellertid, som förut nämnts, upptagits av direktionen över blindinstitutet. I sin förevarande framställning anför direktionen till stöd för detta förslag följande:

Antalet barn å barnavdelningen vid blindhemmet i Nynäshamn hade alltså varit ganska ringa och högst uppgått till åtta. För närvarande funnes blott tre barn där intagna. Otvivelaktigt funnes åtskilliga blinda barn, vilka vore i stort behov av vård å ifrågasättande hem, men kostnaden, 400 kronor för år, verkade avskräckande på målsmännen och även på fattigare kommuner, detta till stort men för de blinda barnen. Försumlighet och vanvård under de tidigaste barnåren verkade synnerligen hämmande på den blindes hela liv. Antalet vid Nynäshamnsanstalten vårdade barn skulle betydligt ökas, om landstingen betalade årsavgiften.

Styrelsen
för Svenska
landstings-
förbundet.

Över direktionens över blindinstitutet förevarande framställning inhämtades yttrande från Svenska landstingsförbundets styrelse, som i anledning härav till en början erinrat om, att styrelsen i ett den 5 december 1922 över de blindvårdssakkunnigas betänkande avgivet utlåtande för sin del förklarar, att det ifrågasatta tillägget till fattigvårdslagen torde få anses utgöra en naturlig och av behovet påkallad komplettering av hittills gällande gottgörelsebestämmelser, varför detsamma av styrelsen tillstyrktes. Styrelsen fortsatte:

Betänkligheter syntes dock kunna resas emot att nu utbryta förevarande fråga ur det av de blindvårdssakkunniga framlagda programmet, innan detta i sin helhet blivit föremål för någon åtgärd från statsmakternas sida. Under förutsättning att det för vinnande av direktionens syfte erforderliga tillägget till fattigvårdslagen erhöle en sådan lagteknisk utformning, att landstingens utvidgade ersättningsskyldighet komme att avse allenast vård vid omförmälda blindhem i Nynäshamn och eventuella anstalter av enahanda karaktär, ansåge emellertid styrelsen, som i fråga om de sakkunnigas blindvårdsprogram i övrigt deklarerat en i stort sett negativ ståndpunkt, att omförmälda

betänkligheter icke borde tillerkännas större betydelse, utan att syftet med framställningen borde kunna tillgodoses oberoende av de blindvårdssakkunnigas program i övrigt. Styrelsen ville emellertid, under hänvisning till vad styrelsen anfört i en den 13 december 1923 gjord framställning angående landstingens ersättning till primärkommunerna enligt 40—42 §§ i fattigvårdslagen, framhålla, att det vid en utvidgning av landstingens ersättningsskyldighet för anstaltsvård ovillkorligen borde tillses, att den nya ersättningsskyldigheten icke komme att avse hela vårdkostnaden. Enligt styrelsens mening borde för den skull det av direktionen över blindinstitutet åsyftade tillägget i fattigvårdslagen införas icke i 40 § 1 mom. andra stycket utan i något av de lagrum, där fråga vore om ersättning för halva vårdkostnaden, d. v. s. i 40 § 2 mom. eller 41 § 2 mom. Ur principiell synpunkt syntes intet vara att invända mot att viss blindvård sålunda i fråga om ersättning likställdes med vård av kroniskt eller obotligt sjuka i övrigt, och det behjärtansvärda syfte, som direktionen åberopat såsom stöd för sin framställning, syntes jämväl kunna nås genom ett stadgande, som förpliktade landstingen att ersätta hälften av kostnaden för omskrivna vård. Styrelsen har till slut såsom sin mening uttalat, att en utvidgning av landstingens ersättningsskyldighet icke borde ske, med mindre de brister i hithörande lagstiftning och de olikheter i tillämpningen, som av styrelsen i förenämnda skrivelse den 13 december 1923 framhållits, bleve vederbörligen avhjälpta.

Sedermera har rektorn vid blindinstitutet Gustaf Ek inkommit med en skrift, där han anfört bland annat följande:

»Försumlighet och vanvård under den tidiga barnåldern är för den blindes hela framtid av ödesdiger art. Förlusten av synen måste så långt möjligt ersättas av känsel och muskelsinnet. Lämnas dessa sinnen uppöfvade, har en obotlig skada ägt rum. Ej sällan komma till blindskolorna barn, vilka äro till sin kroppsbeskaffenhet synnerligen svagt utvecklade. Deras händer äro slappa och kraftlösa och nå aldrig, trots ett mödosamt arbete från lärarens sida, den utveckling, som är nödvändig för goda arbetsprestationer. Dylika barn kunna, ehuru de uppnått sju års ålder, ej kläda sig själva eller utföra de enklaste handgrepp. Orsaken till denna efterblivenhet är i de flesta fall att söka i bristande omvårdnad under tiden före skolåldern.

Under mina inspektionsresor i landets skilda delar har jag kunnat konstatera dylika fall av mycket bristfällig omvårdnad. Så t. ex. påträffade jag i en arbetarfamilj i Norrland en tre à fyra års gosse, som ständigt satt inpackad bland dynor och trasor i en korgliknande vaggå på golvet. Den sjukliga modern, som hade flera barn att sköta om, hade ej tid eller krafter att sköta om den lille. För att han ej skulle göra sig illa eller ställa till oreda, fick han dag efter dag sitta bland dessa illaluktande paltor. Han kunde ej stödja på sina fötter. Hela hans kropp, hans händer, armar och ben föredde en bedrövlig anblick.

I en fattig arbetarfamilj i södra Sverige dog modern och lämnade efter sig flera minderåriga barn, därav ett fullständigt blint. Då mannen måste vistas borta från hemmet hela dagen, lämnande åt barnen att reda sig själva, kan man lätt föreställa sig, under vilka förhållanden detta barn skulle växa upp.

De utgifter, som för närvarande åligga landstingen, äro av betydlig storlek. Man må därför ej förundra sig över att förslag till ytterligare ökning från landstingens sida mötas med betänkligheter. Men för ifrågavarande barnhem kommer ökningen i landstingens utgifter att bliva en ren obetydlighet. Det allra största antalet barn, hemmet i Nynäshamn kan rymma, är 15, och

Rektorn
vid blind-
institutet.

så långt min erfarenhet sträcker sig, torde hemmet vara tillräckligt stort för att mottaga alla de blinda barn, vilka äro i saknad av lämplig vård. Med ett beräknat maximiantal av 15 barn och en avgift av 400 kronor för vardera skulle utgifterna för landets samtliga län resp. städer uppgå till 6,000 kronor. Med denna jämförelsevis ringa kostnad skulle åtskilliga blinda barn räddas från att få sitt liv helt eller delvis förstört.»

Statens
fattigvårds-
inspektör.

Statens fattigvårdsinspektör har i avgiven P. M. funnit de i ärendet framförda synpunkterna vara värda allt beaktande och böra föranleda, att den gjorda framställningen snarast upptoges till behandling och därvid bifölles.

Departements-
chefen.

Syftet med förevarande framställning synes mig i hög grad behjärtansvärt. Av den förebragta utredningen torde framgå, att det ej så sällan förekommer, att barn, vilka i hög grad äro i behov av den bättre omvårdnad, som kan lämnas på en anstalt av ifrågavarande slag, nu på grund av de därmed förenade kostnaderna ej erhålla sådan vård. Såsom anförts under ärendets förberedande behandling, är en dylik vård före skolåldern av stor betydelse även för ett gott resultat av den efter uppnådd skolålder följande blindundervisningen. Då denna väsentligen ansetts vara en statens och landstingens angelägenhet, torde det även vara ett allmänt intresse, att de blinda barnen erhålla erforderlig föruppfostran. Också ur en annan synpunkt kan ett bifall till framställningen anses stå i god överensstämmelse med redan gällande bestämmelser. I det föregående har erinrats, att landstingen erlægga en avgift av 400 kronor om året för varje i förskola eller å blindinstitutet intaget barn liksom även för barn, som vårdas å anstalten för blinda med komplicerat lyte. Dessa belopp må, i det fall att ersättning därför icke kan uttagas av föräldrar eller målsman, icke utkrävas av fattigvårdssamhälle. Med bifall till ifrågavarande framställning kommer man alltså, ehuru på en annan väg, för de blinda barnen nedanför skolåldern till i huvudsak samma resultat, d. v. s. befrielse för fattigvårdssamhället; att understödet blir av fattigvårds natur torde i dessa fall ej böra tillmätas betydelse.

Styrelsen för Svenska landstingsförbundet har icke ur principiell synpunkt haft några erinringar att göra mot förslaget. De erinringar, som från andra synpunkter av styrelsen framställts däremot, synas icke vara av beskaffenhet att böra inverka på frågans avgörande. Den av styrelsen åberopade tidigare framställningen om ändringar i 40—42 §§ i fattigvårdslagen avser en genomgripande omläggning av förfaringssättet för utbekommande av ersättning för vårdkostnad, och prövningen av denna tidigare framställning — som ännu icke kan företagas — torde icke på något sätt föregripas genom den nu ifrågasatta, i sig själv föga omfattande åtgärden.

Styrelsen för landstingsförbundet har vidare uttalat, att rätt till ersättning för ifrågavarande vårdkostnad endast borde medgivas med kostnadens halva belopp. Med hänsyn till det syfte, om vars främjande här är fråga, synes mig redan den omständigheten, att de belopp, varom det här kan komma att röra sig — antalet blinda barn under skolåldern är ju synnerligen begränsat, liksom också antalet vårdplatser för dylika barn — alltid bliva synnerligen obetydliga, utgöra anledning att icke sälunda inskränka

rätten till ersättning. Därtill kommer, att den vård, för vilken ersättning ifrågasatts, till sin karaktär närmast torde vara att likställa med vård, som behandlas i 40 § 1 mom. och 41 § 1 mom. i lagen om fattigvården och för vilken full ersättning utgår. Rätt till ersättning för ifrågavarande värdkostnad torde alltså böra medgivas enligt samma regler, som gälla för de i nämnda båda lagrum omförmälda kategorierna av vårdbehövande. Det nya stadgandet bör vid sådant förhållande lämpligen erhålla sin plats i 40 § 1 mom. andra stycket i fattigvårdslagen.

Såsom av styrelsen för Svenska landstingsförbundet föreslagits, bör emellertid den nya lydelsen av 40 § 1 mom. andra stycket erhålla en sådan utformning, att ersättningen för blindas vård inskränkes till att omfatta vård å ifrågavarande barnavdelning vid blindhemmet i Nynäshamn och andra anstalter av enahanda karaktär, som möjligen kunna komma att upprättas, eller med andra ord vård å anstalter för blinda barn nedanför skolåldern, vilka anstalter antingen tillhöra landsting eller stad, som ej deltagar i landsting, eller, om de äro enskilda, åtnjuta statsbidrag eller blivit av Konungen för ändamålet godkända. I den nu behandlade framställningen har det anförts, att, om den ifrågasatta lagändringen kommer till stånd, sådant godkännande kommer att sökas för blindhemmet i Nynäshamn. — Skolåldern för blinda barn räknas i lagen angående blindundervisningen från och med det år, under vilket ett barn fyller 7 år, och barnets skolgång må ej uppskjutas längre än till det år, under vilket barnet fyller 9 år.

Då, enligt vad jag inhämtat, avgiften å blindhemmet i Nynäshamn beräknas och uttages halvårsvis, torde den ifrågasatta lagändringen lämpligen kunna träda i kraft den 1 nästkommande juli.

I enlighet med de av mig nu angivna grunderna har jag låtit inom socialdepartementet utarbета *förslag till lag angående ändrad lydelse av 40 § 1 mom. i lagen den 14 juni 1918 (nr 422) om fattigvården.*

Departementschefen uppläser härefter berörda förslag av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, samt hemställer, att förslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställa behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Carl Stålhammar.